

Bespreking van het Bijbelboek Daniël

door J.G. Fijnvandraat

De 12 hoofdstukken vers voor vers verklaard

Daniël Hoofdstuk 10-12

DANIËL 10-12

Met hst.10 begint een gedeelte dat doorloopt tot het eind van het boek. We kunnen dat gedeelte als volgt indelen:

- a. een inleiding, waarin meegedeeld wordt onder welke omstandigheden en op welke wijze Daniël de profetie die in het tweede deel beschreven staat, ontving (hst. 10);
- b. het hoofddeel, dat een uiterst nauwkeurige omschrijving behelst van de toekomst van het Grieks-Macedonische rijk en dat aan het slot overspringt naar de eindtijd (hst. 11:1-12:3);
- c. een slotgedeelte, dat enkele belangrijke tijdrekenkundige mededelingen bevat en waarvan de laatste verzen tevens de afsluiting van het hele boek Daniël vormen.

Drie punten zijn hier van belang: (a) de geschiedenis van de wereld en van Gods volk is voorzegd; (b) ze wordt door God bestuurd; (c) ze leidt tot het door God bepaalde doel. (Maffer, p.356)

Daar de hoofdstukindeling vrijwel parallel loopt met de inhoudelijke verdeling gaan we verder met de behandeling per hoofdstuk, waarbij we vs. 1 van hst. 11 bij hst. 10 behandelen.

Bijbelkritiek

We hebben in deel I besproken dat de bijbelkritiek op dit gedeelte van het boek Daniël zijn hevigste aanvallen richt. Men kan en wil niet aannemen dat een zo minutieuze voorzegging van de geschiedenis van het Grieks-Macedonische rijk mogelijk is als in dit gedeelte. Er zijn helaas ook gelovige uitleggers die in de kritiek op dit hoofdstuk meegaan, bijv. I.A. Seiss. Deze verwerpt de bijbelkritiek zeer beslist, maar - zij het heel voorzichtig - oppert hij dat dit gedeelte ingeschoven kanttekeningen van een latere overschrijver zou kunnen bevatten. Net zo goed als in de Griekse vertaling van het Oude Testament aan het boek Daniël zijn toegevoegd het gebed van de drie vrienden in de oven, het verhaal van Susanna en de voorstelling van Bel en de draak. Het zou dan gaan om hst. 10:1, 15-21, 11:1, 5-35.

Een ondergeschoven opschrift? Volgens Seiss is hst. 10:1 een verklaring van een of andere uitlegger (p.223). De stijl zou dat bewijzen, alsook de mededeling over het derde jaar van Kores, die niet zou kloppen met Dan.1:21. Verder strijdt de mededeling van vs. 1 'hij had verstand van het gezicht' met die van hst.12:8 waar Daniël zelf getuigt dat hij het niet begreep. Ook zou de opgave van de vier Perzische koningen van 11:2 beter te verklaren zijn als we dit eerste vers weglaten.

Dat opmerkingen in de kantlijn door een latere overschrijver soms in de tekst zijn opgenomen, is een verschijnsel dat we kennen. Maar dan laat zich dat afleiden uit verschillen in de diverse handschriften en dat is met 10:1 niet het geval. En dat vs.15-21; 11:1 en 5-35 later ingelast zijn, valt evenmin te bewijzen. Er is geen handschrift dat ze mist. Met de apocriefe toevoegingen in de Septuaginta ligt dat anders. Deze komen in de Hebreeuwse versie van het Oude Testament namelijk helemaal niet voor en zijn op die grond al 'verdacht'.

Dat op een verschil in stijl heel moeilijk een oordeel geveld kan worden, voert Seiss zelf aan. Het gebruik van de derde persoon geeft ook geen doorslaggevende reden om deze tekst als een later opschrift boven het hoofdstuk te beschouwen, want dan zou men hst.7:1,2 ook wel kunnen schrappen als oorspronkelijke tekst.

We hebben bij de bespreking van Dan.1:21 al betoogd dat de uitspraak 'tot het eerste jaar van Kores' niet hoeft in te houden dat Daniël niet langer geleefd zou hebben. Het is geen leeftijdsbepa-

ling. Deze woorden willen alleen zeggen, dat dezelfde Daniël die door Nebukadnezar werd weggevoerd, de ondergang van het Babylonische rijk nog heeft meegemaakt en de tijd dat het verlof tot terugkeer werd gegeven.

Het argument van tegenspraak tussen vs. 1 en 12:8 valt weg als we het NBG in vs. 1 volgen, die zegt dat Daniël 'aandacht had' voor het gezicht.

Dat de vier Perzische koningen beter te identificeren zijn als we vs. 1 weglaten, is maar ten dele waar, zoals we zullen zien.

Wanneer men vs. 1 weglaat wil men de tekst vanaf vs.2 laten aansluiten bij 9:1-4. We krijgen dan de gewrongen constructie dat 10:2 over de profetie van de zeventig weken heen zou teruggrijpen op de tijdsaanduiding van 9:1. In de tweede plaats zou Daniël dan eerst een direct antwoord op zijn gebed hebben gehad (9:20), maar is hij blijven doorbidden en vasten waarop na éénentwintig dagen nog eens een engel kwam om hem te onderrichten.

Er is naar onze overtuiging dan ook geen voldoende reden om 10:1 als niet-authentiek te beschouwen.

Latere joodse voorstelling?

Seiss acht vs.15-21 mogelijk een ondergeschoven gedeelte vanwege de herhalingen en de tweespraak die vrij ongewoon zou zijn. Anderen sluiten daar de vs.13,14 bij in. Men beschouwt de voorstelling van engelenvorsten die heersen over bepaalde rijken en van de rangorde onder de engelen als een product van het latere jodendom. En de naamgeving van engelen acht men van latere Perzische oorsprong (10:15-11:1). Maar waarom is het niet juist omgekeerd? Zou het latere jodendom niet voor deze opvattingen grond kunnen hebben gevonden in de mededelingen van het boek Daniël? Bovendien zien we in Gen.3 dat er al sprake is van cherubim als een speciale klasse engelen, lezen we in Jozua 5:14 over een vorst van het heir des Heren en geeft Zacharia (en dat in de zesde eeuw voor Christus) een voorstelling van de engelenwereld die nauw aansluit bij wat we hier in Daniël hebben (zie Josh McDowell, p.117). En als de namen Michaël en Gabriël fantasienamen zouden zijn naar Perzisch model dan is het wel merkwaardig dat het Nieuwe Testament deze namen als authentiek overneemt. Bovendien is het vreemd dat de schrijver - als er van Perzische invloed sprake zou zijn - slechts twee engelenvorsten een naam zou geven en niet de andere engelen die in dit boek voorkomen. De Perzen kenden toch wel meer 'engelen' bij naam! Ten aanzien van bijbelcritici die dit bezwaar tegen de authenticiteit van Daniël inbrengen is de tegenwerping van McDowell (p.117) van belang dat dan alleen het boek Daniël deze benamingen kent en de andere boeken van het Oude Testament niet, terwijl deze critici vele van die boeken aan schrijvers uit latere tijden toeschrijven.

Als we het betreffende gedeelte weglaten, missen we de verklaring waarom Daniël éénentwintig dagen lang moest vasten voordat hij antwoord kreeg. De argumenten gegrond op herhaling en ongebruikelijke voorstelling zeggen ook niets. We komen immers zo vaak herhalingen tegen, evenals verrassende, unieke voorstellingen. Als we die norm hanteren zouden we heel wat in de Bijbel kunnen schrappen en zijn we aan pure willekeur overgeleverd.

Onnodige details ?

Ook het argument dat de beschrijving van hst. 11:5-35 een puur zakelijke opsomming geeft, die eerder in een gedetailleerd geschiedenisboek dan in de Bijbel thuishoort, is menselijk en willekeurig. Zeker is het opvallend dat in dit gedeelte zo weinig over de geestelijke toestand van het volk gezegd wordt. Maar dat is juist kenmerkend van de tijd waarover het elfde hoofdstuk handelt. Hier geldt hetzelfde als van het boek Esther dat het Lo-Ammi (Niet-Mijn-Volk) op het volk ligt en er slechts een indirecte en niet een openlijke Godsregering ten behoeve van Israël plaatsvindt. Bepaalde aanwijzingen dat het juist gaat om het joodse volk ontbreken echter niet, al wordt dat niet uitvoerig gezegd. En als God met het oog op de benauwde tijden die het volk zou meemaken hun een richtlijn geeft waardoor ze kunnen zien hoe laat het op Gods geschiedenis klok is, moeten wij dat dan als onnodig kwalificeren? Laten we trouwens dit gedeelte weg, dan wordt weggesneden waar het uiteindelijk om gaat: de geschiedenis van Antiochus Epifanes die ook hier heel duidelijk als

type fungeert. Bovendien wordt dan ook het verband finaal doorgesneden want vs.36 sluit niet aan bij vs.4.

Einde hoofdstuk 10-12.

Lees verder over het boek Daniël : <http://www.verhoevenmarc.be/daniel.htm>

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm